

PREMS 126325

POL

NARZĘDZIOWNIK do oceny wpływu na prawa człowieka środków podejmowanych przez państwo w sytuacji kryzysowej

SPIS TREŚCI

Wydawnictwo angielskie:
Toolkit.

*Human rights impact assessment
of the measures taken by the State
in situation of crisis*
(tylko w formacie PDF))

*Tłumaczenie Narzędziownika na język polski
zostało przygotowane przez Ministerstwo
Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej.*

*Opinie wyrażone w niniejszej publikacji
są wyrazem poglądów autorów i nie
muszą odzwierciedlać oficjalnego
stanowiska Rady Europy.*

Powielanie fragmentów (do 500 słów)
jest dozwolone, z wyjątkiem celów
komercyjnych, pod warunkiem zachowania
integralności tekstu, niewyrywania
fragmentów z kontekstu, niepodawania
niekompletnych informacji ani w inny sposób
niewprowadzania czytelnika w błąd co do
charakteru, zakresu lub treści tekstu. Źródło
tekstu należy zawsze podawać w następujący
sposób: „© Council of Europe, rok publikacji”.
Wszelkie inne wnioski dotyczące reprodukcji/
tłumaczenia całości lub części dokumentu
należy kierować do Departamentu
Komunikacji Rady Europy (F-67075
Strasbourg Cedex lub publishing@coe.int).

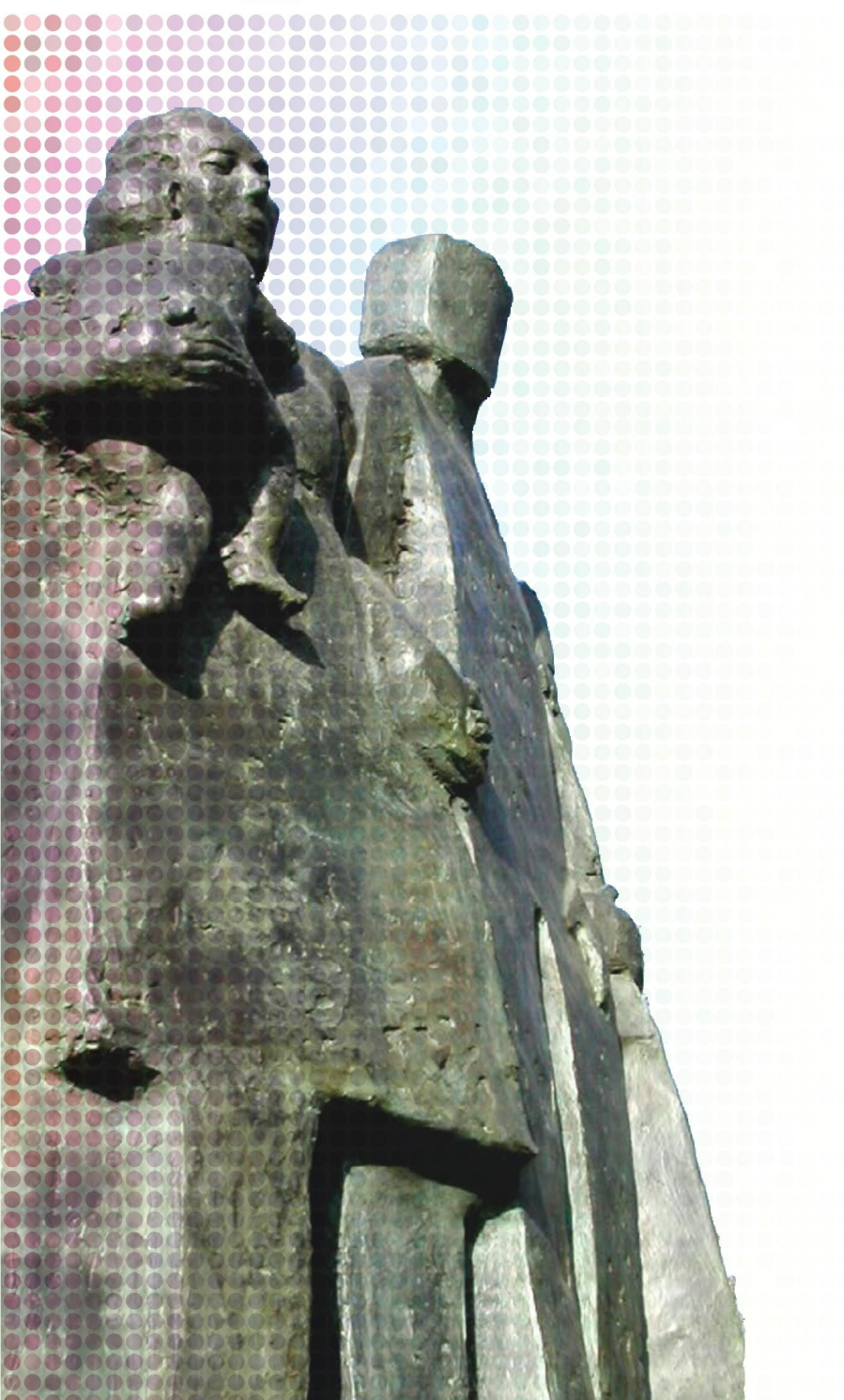
Dział Produkcji Dokumentów i
Publikacji (SPDP), Rada Europy

Zdjęcia i układ
www.insecable.com

Éditions du
Conseil de l'Europe
F-67075 Strasbourg Cedex
www.book.coe.int
(tylko w formacie PDF)

© Conseil de l'Europe, wrzesień 2025 r.

WSTĘP	3
Dlaczego opracowano Narzędziownik?	4
Jakie są cele Narzędziownika?	4
Kiedy można stosować Narzędziownik?	5
Dla kogo przeznaczony jest Narzędziownik?	5
ROZUMIENIE CHARAKTERU I CELU OCENY WPŁYWU NA PRAWA CZŁOWIEKA W SZCZEGÓLNYCH OKOLICZNOŚCIACH SYTUACJI KRYZYSOWEJ	6
Czym jest OWPC?	7
Jakie są główne cechy OWPC?	7
Jakie są cele OWPC?	8
PRZEWIDYWANIE SYTUACJI KRYZYSOWYCH I PRZYGOTOWANIE GRUNTU DLA OCEN WPŁYWU NA PRAWA CZŁOWIEKA	9
Dlaczego gotowość na przeprowadzanie OWPC jest ważna?	10
Wykorzystanie zdobytych doświadczeń w celu usprawnienia przyszłych procesów OWPC	10
Ocena i zapewnienie dostępności wystarczających zasobów	11
Budowanie sieci kontaktów i kanałów komunikacji	12
PRZEPROWADZANIE OCEN WPŁYWU NA PRAWA CZŁOWIEKA W SYTUACJACH KRYZYSOWYCH: POSUWANIE SIĘ NAPRZÓD ETAPAMI I DOSTOSOWYWANIE SIĘ DO OKOLICZNOŚCI	14
O jakich kluczowych zasadach należy pamiętać i stosować je w trakcie całego procesu?	15
Etap 1: określenie zakresu i skali OWPC	17
Etap 2: ocena środków w świetle praw człowieka	20
Etap 3: badanie dostępności środków odwoławczych	22
Etap 4: analizowanie i łagodzenie wpływu środków	23
Phase 5 – dostosowanie środków w świetle doświadczeń i w odpowiedzi na zmieniający się kontekst	24
Etap 6: identyfikacja i podsumowanie zdobytych doświadczeń	25
OPIERANIE PROCESU DECYZYJNEGO NA OCENACH WPŁYWU NA PRAWA CZŁOWIEKA	26
W jaki sposób OWPC może wpływać na podejmowanie decyzji dotyczących derogacji w sytuacjach nadzwyczajnych?	27
W jaki sposób OWPC może przyczynić się do oceny zapotrzebowania na ramy prawne w sytuacjach kryzysowych?	28
LISTA KONTROLNA PROCESU OCENY WPŁYWU NA PRAWA CZŁOWIEKA	29
LISTA KONTROLNA PIĘCIU PODSTAWOWYCH ETAPÓW OCENY WPŁYWU NA PRAWA CZŁOWIEKA	31

WSTĘP

Dlaczego opracowano Narzędziownik?

W ostatnich latach państwa członkowskie Rady Europy zostały dotknięte szeregiem kryzysów, w tym pandemią COVID-19, klęskami żywiołowymi, wojnami, kryzysami energetycznymi i niepokojami społecznymi. W sytuacjach kryzysowych prawa człowieka nadal obowiązują. Państwa radziły sobie z tymi kryzysami między innymi poprzez stosowanie środków nadzwyczajnych, niekiedy w ramach ogłoszonego stanu nadzwyczajnego.

Szczególnie pandemia COVID-19 stanowiła bezprecedensowy i globalny kryzys sanitarny, wywołując stan zagrożenia zdrowia publicznego, który spowodował, że wiele państw wprowadziło zakazy poruszania się i inne środki ograniczające. Państwa przyjęły te środki w celu wypełnienia swoich obowiązków pozytywnych wynikających z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (ETS nr 5, Konwencja), w tym w celu ochrony prawa do życia. Spowodowały one jednak ingerencje w wiele innych praw, które w większości krajów były bezprecedensowe pod względem zakresu przedmiotowego, geograficznego i temporalnego. Niemniej badania sugerują, że niewiele państw członkowskich Rady Europy dysponowało ustaloną praktyką przeprowadzania formalnej oceny wpływu na prawa człowieka, która mogłaby wesprzeć proces decyzyjny dotyczący środków przyjmowanych podczas kryzysu (Zob. [raport Komitetu Zarządzającego Praw Człowieka](#)).

W tym kontekście państwa członkowskie wyraziły chęć uzyskania wskazówek i narzędzi, które pomogłyby im w osiągnięciu trudnej równowagi między sprzecznymi interesami i w stosowaniu podejścia opartego na prawach człowieka w procesie przyjmowania i wdrażania środków w sytuacjach kryzysowych.

Jakie są cele Narzędziownika?

Narzędziownik ma przede wszystkim służyć jako praktyczne narzędzie pomagające urzędnikom w procesie decyzyjnym związanym z przyjmowaniem środków reagowania na sytuację kryzysową w sposób uwzględniający prawa człowieka. W związku z tym ma on na celu dostarczenie wskazówek dotyczących ustanowienia odpowiednich procesów w przewidywaniu przyszłych kryzysów oraz przy rozważaniu, czy i w jakim zakresie należy podjąć środki ograniczające w odpowiedzi na sytuację kryzysową.

W szczególności Narzędziownik ma na celu dostarczenie wskazówek, jak przeprowadzić ocenę wpływu na prawa człowieka (OWPC) w sytuacji kryzysowej, gdy może zaistnieć potrzeba wyjątkowo szybkiej reakcji. W związku z tym sugeruje on konkretny, uproszczony proces – potencjalnie mniej złożony niż w przypadku OWPC dokonywanej w normalnych okolicznościach – w celu zaoszczędzenia cennego czasu.

Do celów niniejszego Narzędziownika sytuacja kryzysowa jest rozumiana jako każda sytuacja prowadząca do przyjęcia środków wykraczających poza zwykłe ramy prawne, w tym między innymi sytuacja prowadząca do formalnego ogłoszenia stanu nadzwyczajnego.

Kiedy można stosować Narzędziownik?

Narzędziownik zawiera wskazówki dotyczące poszczególnych etapów procesu OWPC, gdy kryzys jest w toku, a państwo rozważa środki zaradcze. Narzędziownik odnosi się również do procesu gotowości, czyli tego, co państwa mogą zrobić w przewidywaniu kryzysu, aby umożliwić skuteczniejsze przeprowadzanie OWPC w momencie jego wystąpienia. Wreszcie, w okresie po kryzysie, Narzędziownik może wesprzeć władze krajowe w podsumowaniu i wyciągnięciu wniosków z procesu OWPC.

Narzędziownik nie ma na celu tworzenia nowych procedur krajowych tam, gdzie istnieją już odpowiednie procesy. Może on jednak zostać wykorzystany do oceny i wzmocnienia takich procesów.

Dla kogo przeznaczony jest Narzędziownik?

Głównymi adresatami Narzędziownika są urzędnicy służby cywilnej, funkcjonariusze publiczni, decydenci polityczni, legislatorzy i inne osoby zaangażowane w planowanie kryzysowe oraz opracowywanie i wdrażanie środków przyjętych w związku z kryzysem.

Drugą grupą odbiorców są zainteresowane podmioty, takie jak krajowe instytucje praw człowieka i organizacje pozarządowe, które doradzają rządowi lub innym podmiotom bezpośrednio zaangażowanym w opracowywanie i wdrażanie środków w sytuacjach kryzysowych.

W szerszym ujęciu, każdy, kto jest zainteresowany tematem lub chce lepiej zrozumieć proces oceny zgodności z prawami człowieka środków przyjętych w sytuacjach kryzysowych, może w tym Narzędziowniku znaleźć przydatne informacje.

ROZUMIENIE CHARAKTERU I CELU OCENY WPŁYWU NA PRAWA CZŁOWIEKA W SZCZEGÓLNYCH OKOLICZNOŚCIACH SYTUACJI KRYZYSOWEJ

Kluczowe kwestie

- ▶ Czym jest OWPC? Jaki jest jej cel i założenia?
- ▶ Jaka jest wartość dodana przeprowadzenia OWPC środków podjętych w sytuacji kryzysowej?

Czym jest OWPC?

OWPC to proces systematycznego identyfikowania, analizowania i reagowania na potencjalny lub faktyczny negatywny wpływ środków przyjętych przez państwo na prawa człowieka. Ma również na celu zwiększenie przejrzystości działania administracji publicznej i jej rozliczania za negatywny wpływ na prawa człowieka.

Chociaż OWPC nie jest procesem monitorowania, powinna obejmować przegląd wdrażania zarówno jej zaleceń, jak i środków wprowadzonych w następstwie tych zaleceń, tak aby umożliwić dostosowanie niezbędne w świetle doświadczenia i w odpowiedzi na zmiany w sytuacji, która była u podstaw podjętych środków.

OWPC nie jest równoznaczna z kontrolą konstytucyjności środków. Jest to sposób na wzmocnienie ochrony praw człowieka w całym procesie decyzyjnym, a nie procedura sądowej oceny aktów prawnych pod kątem zgodności z normami konstytucyjnymi. Jest to jednak okazja do współpracy z niezależnymi organami państwowymi gwarantującą utrzymanie skutecznego systemu kontroli i równowagi.

Jakie są główne cechy OWPC?

Kompleksowość

OWPC powinna uwzględniać wszystkie prawa człowieka, które są chronione na mocy krajowego porządku prawnego. Może to obejmować zarówno prawa obywatelskie i polityczne, jak i prawa kulturalne, gospodarcze i społeczne. Ocena powinna również uwzględniać różne punkty widzenia poprzez zaangażowanie właściwych zainteresowanych podmiotów, takich jak krajowe instytucje praw człowieka i organizacje społeczeństwa obywatelskiego. Powinna także zakładać konsultacje z potencjalnie dotkniętymi segmentami społeczeństwa i grupami szczególnie wrażliwymi. Wreszcie OWPC powinna oceniać ogólny wpływ danego środka, biorąc pod uwagę jego charakter i czas trwania.

Oparcie na dowodach

OWPC powinna w miarę możliwości opierać się na kompleksowych danych ilościowych i jakościowych w celu prawidłowego wpływania na środki przyjmowane i wdrażane w kontekście kryzysu.

Oparcie na metodologii

OWPC powinna być zgodna z ustaloną metodologią, tak aby ewaluacja była przeprowadzana w usystematyzowany sposób, każdy zaangażowany podmiot miał jasno określoną rolę, a dostępne zasoby były efektywnie wykorzystywane do przeprowadzenia procesu.

Przejrzystość

OWPC powinna być dokumentowana, a w miarę możliwości raport z jej wyników powinien być publicznie dostępny. Zapewnienie partycypacyjnego charakteru OWPC oraz włączenie odpowiednich zainteresowanych podmiotów i przedstawicieli posiadaczy praw również zwiększy przejrzystość.

Jakie są cele OWPC?

● Identyfikowanie, uniemożliwianie i łagodzenie negatywnego wpływu na prawa człowieka

Reakcja państwa na kryzys może mieć negatywny wpływ na liczne prawa człowieka. W związku z tym głównym celem OWPC jest ustalenie, uniemożliwianie i łagodzenie takiego negatywnego wpływu na prawa człowieka poprzez ciągły proces przewidywania, projektowania, przeglądu i dostosowywania. OWPC pomaga państwom skuteczniej zapewniać należytą staranność w zakresie praw człowieka.

● Wspieranie procesu decyzyjnego zorientowanego na prawa człowieka

Przeprowadzenie OWPC stanowi skuteczny sposób wspierania podejścia opartego na prawach człowieka w procesach decyzyjnych w sytuacjach kryzysowych. W tym względzie dla osób zaangażowanych w opracowywanie i wdrażanie środków jest to również narzędzie służące przygotowaniu odpowiedzi na kryzys, które są zgodne z prawami człowieka. Ostatecznie OWPC wspiera państwo w wypełnianiu jego obowiązku ochrony praw człowieka, proaktywnie przeciwdziałając negatywnemu wpływowi środków nadzwyczajnych na prawa człowieka. OWPC promuje świadomość pozytywnej roli praw człowieka, które powinny być traktowane jako jedna z podstawowych zasad, których należy przestrzegać w procesie decyzyjnym.

● Wzmocnienie rozliczalności

Ocena, zrozumienie i naprawienie negatywnego wpływu środków na prawa człowieka zwiększy z kolei rozliczalność. Ocena może bowiem zalecać ustanowienie dla dotkniętych osób lub grup lub wzmocnienie mechanizmów, dzięki którym posiadacze praw mogą przekazywać informacje zwrotne, zgłaszać obawy lub składać skargi oraz dochodzić swoich praw i odszkodowania za naruszenia praw człowieka związane ze środkami reagowania kryzysowego. Ponadto przeprowadzanie OWPC wzmacnia rozliczalność decydentów na gruncie prawa, wykazując ich zaangażowanie w przestrzeganie zobowiązań prawnych i poszanowanie praw człowieka.

● Równoważenie zobowiązań prawnych w odniesieniu do praw człowieka

OWPC odgrywa kluczową rolę w pomaganiu organom państwowym, które przyjmują i wdrażają środki nadzwyczajne, w zachowaniu równowagi między obowiązkiem pozytywnym ochrony praw człowieka a obowiązkiem negatywnym nienaruszania praw człowieka.

● Wzmocnienie powszechnej legitymizacji środków

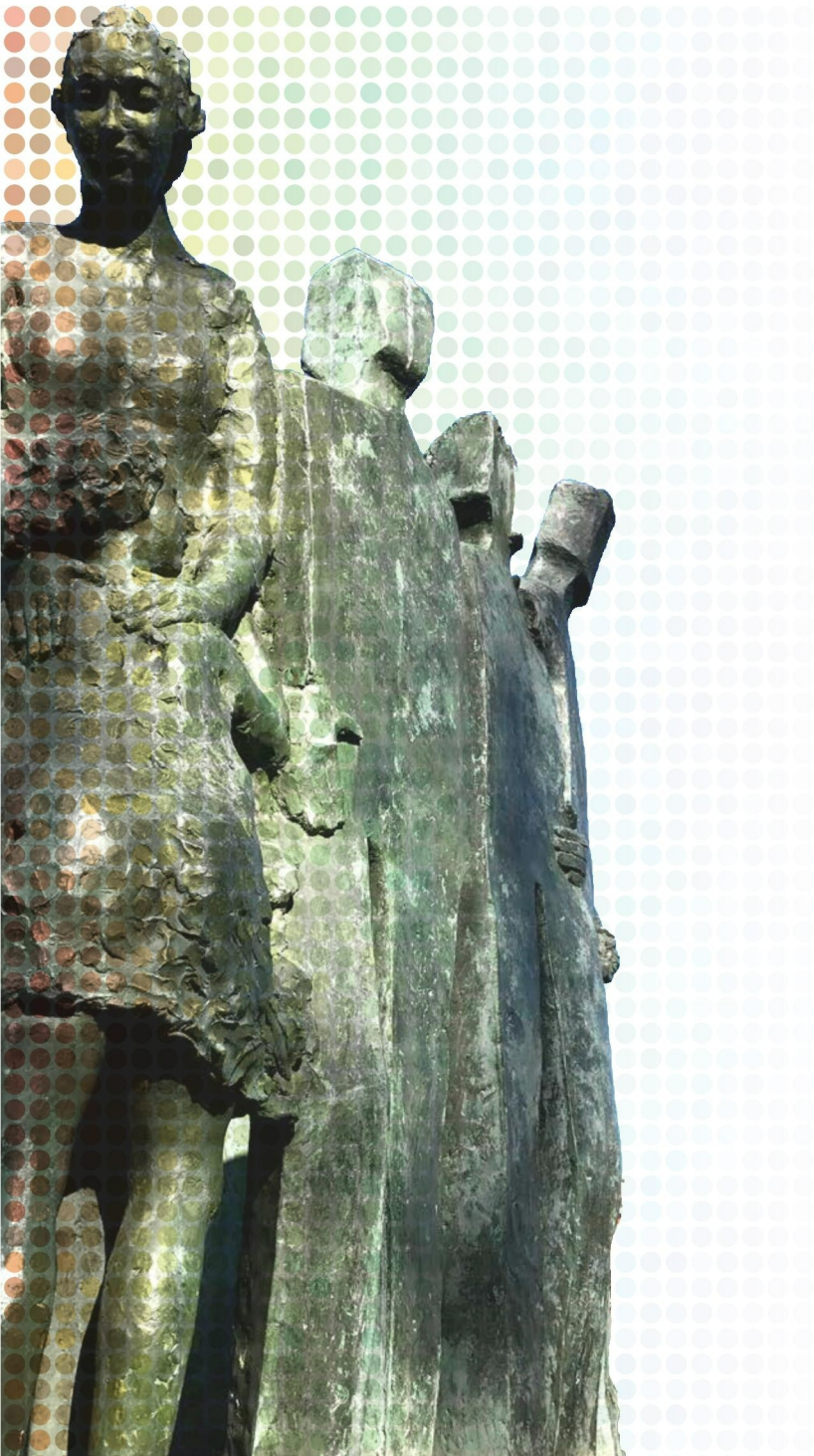
Przejrzystość i uczestnictwo w całym procesie OWPC, a zatem jako część procesu decyzyjnego, zwiększa poczucie odpowiedzialności ze strony społeczeństwa i akceptację środków, co z kolei wzmacnia ich powszechną legitymizację, w tym poprzez poszanowanie demokracji i praworządności. Prawdopodobnie zwiększa to również przestrzeganie samych środków przez ludność.

● Wspieranie uzasadnienia środków nadzwyczajnych

Poprzez ujawnienie przesłanek stojących za decyzjami, wykazanie podejścia opartego na prawach człowieka, metodyczną analizę wpływu środków na prawa człowieka i udokumentowanie faktu rozważenia środków alternatywnych lub zabezpieczeń w celu ochrony praw człowieka, OWPC pomaga zbudować solidną bazę dowodową, która wspiera prawne uzasadnienie środków nadzwyczajnych i może być wykorzystana w przypadku kwestionowania środków na drodze prawnej.

OWPC **nie powinna być traktowana jako opcjonalny luksus proceduralny**, który można odłożyć na bok w sytuacji kryzysowej. Jak już wspomniano, zobowiązania państwa w obszarze praw człowieka zachowują zastosowanie w sytuacji kryzysowej. Jednocześnie konieczność podjęcia zdecydowanych działań w odpowiedzi na kryzys może zwiększać ryzyko i dotkliwość ingerencji w prawa człowieka. Uniknięcie tego ryzyka wymaga świadomej analizy i starannego planowania, nawet pod presją czasu. Niniejszy Narzędziownik ma na celu ułatwienie tego procesu.

PRZEWIDYWANIE SYTUACJI KRYZYSOWYCH I PRZYGOTOWANIE GRUNTU DLA OCEN WPŁYWU NA PRAWA CZŁOWIEKA

Główne kwestie

- ▶ Jakie kroki można podjąć w przewidywaniu kryzysu, aby usprawnić przyszły proces OWPC?
- ▶ W jaki sposób dzięki gotowości można złagodzić ewentualne wyzwania napotykane podczas przeprowadzania OWPC?

Dlaczego gotowość na przeprowadzanie OWPC jest ważna?

Przygotowanie niektórych elementów OWPC może zająć dużo czasu, co może powodować niepotrzebne opóźnienia podczas kryzysu. Ten cenny czas można zaoszczędzić, jeśli z wyprzedzeniem podejmie się przewidywalne i ogólne kroki. Gotowość ta obejmuje ustanowienie obowiązków, procesów i sieci kontaktów, które będą wymagane w przypadku wystąpienia kryzysu.

Wykorzystanie zdobytych doświadczeń w celu usprawnienia przyszłych procesów OWPC

Ocena najnowszych praktyk

Przeprowadzenie krytycznej oceny wszelkich ostatnich OWPC lub podobnych ćwiczeń może pomóc wpłynąć na przyszłe procesy i wskazać luki, obszary wymagające poprawy i najlepsze praktyki. Powinno to również obejmować wnioski wyciągnięte z ostatnich kryzysów, takich jak pandemia COVID-19, i uwzględniać informacje zwrotne od właściwych zainteresowanych podmiotów.

Możliwe działania

- ▶ Zbadanie, czy zaangażowane organy publiczne i zainteresowane podmioty były najbardziej właściwe i kompetentne do oceny środków pod kątem standardów praw człowieka.
- ▶ Zbadanie, czy niezależne instytucje i inne właściwe zainteresowane podmioty, takie jak krajowe instytucje praw człowieka i społeczeństwo obywatelskie, były konsultowane w odpowiednim czasie i w znaczący sposób w trakcie procesu.
- ▶ Analiza tego, co nie zadziałało i co zostało pominięte w procesie, a także refleksja nad tym, co można zrobić, aby ocena była skuteczniejsza.
- ▶ Przyjrzenie się wyzwaniom napotkanym podczas procesu i sposobom ich rozwiązania w przyszłości.
- ▶ Zwrócenie się do zainteresowanych podmiotów, które były wcześniej zaangażowane, o informacje zwrotne, w miarę możliwości przy użyciu standardowego formularza, i wykorzystanie ich uwag do ulepszenia przyszłych procesów.

Dostosowanie istniejących procesów do sytuacji kryzysowej

Procesy OWPC mogą już istnieć, na przykład jako część procesu legislacyjnego. Możliwe jest ich wykorzystanie, przy jednoczesnym dostosowaniu ich do konkretnych okoliczności sytuacji kryzysowej, uwzględniając presję czasu, ograniczone zasoby i zmieniające się okoliczności.

Możliwe działania

- ▶ Przyjrzenie się istniejącemu uregulowanemu procesowi OWPC i rozważenie, które z jego elementów mogłyby zostać zachowane w procesie „kryzysowej OWPC”.
- ▶ Ocena, które z istniejących procedur mogą stać się nieistotne w obliczu sytuacji kryzysowej oraz w jaki sposób i w jakim zakresie można przyspieszyć odpowiednie procedury, a także czy konieczne będzie wprowadzenie nowych procedur.

Tworzenie standardowych procedur i opracowywanie wytycznych

Ustanowienie standardowych procedur operacyjnych lub wytycznych w celu usprawnienia procesu OWPC pozwoli w ostatecznym rozrachunku zaoszczędzić czas oraz zapewnić spójność i efektywność w ramach całego procesu.

Możliwe działania

- ▶ Opracowanie dokumentów w celu ustrukturyzowania przyszłych procesów OWPC, które posłużą jako mapy drogowe lub wytyczne dla zaangażowanych podmiotów.
- ▶ Opracowanie praktycznych narzędzi i szablonów, takich jak listy kontrolne lub ramy oceny, i udostępnienie ich podmiotom zaangażowanym w proces.

Ocena i zapewnienie dostępności wystarczających zasobów

Identyfikacja i wzmocnienie niezbędnych zasobów

Mapowanie zasobów w dużej mierze można przeprowadzić z wyprzedzeniem. Czy zasoby, które mogą być potrzebne do przeprowadzenia OWPC środków przyjętych w sytuacji kryzysowej, będą łatwo dostępne? Jeśli nie, należy wykorzystać tę okazję, aby upewnić się, że będą one dostępne. Ocena ta może również obejmować zidentyfikowanie luk informacyjnych i zarządzenie im poprzez zlokalizowanie źródeł informacji lub utworzenie baz danych i podobnych narzędzi, które można później wykorzystać do ustalenia punktu odniesienia dla OWPC (zob. część IV).

Możliwe działania

- ▶ Mapowanie i ocena istniejących zasobów w celu określenia, czy są one rzeczywiście dostępne, wystarczające, dostępne w krótkim czasie itp.
- ▶ Zidentyfikowanie luk w zasobach i sprawdzenie, co można zrobić, aby je wyeliminować.
- ▶ Stworzenie/aktualizacja narzędzi informatycznych, takich jak bazy danych lub zestawienia wskaźników, w celu wsparcia przyszłych procesów OWPC.
- ▶ Sporządzenie „katalogu praw”, który zawierałby wykaz poszczególnych praw i wolności, które państwo jest zobowiązane zagwarantować, a także ich podstawę prawną – zarówno w międzynarodowych, jak i krajowych ramach prawnych.

Budowanie zdolności w zakresie OWPC

Jakość OWPC zależy od poziomu wiedzy fachowej osób ją przeprowadzających. Ważne jest budowanie zdolności i gotowości osób zaangażowanych w opracowywanie i procedowanie środków nadzwyczajnych oraz osób tym zainteresowanych, w tym członków korpusu służby cywilnej i urzędników odpowiednich ministerstw lub parlamentów, legislatorów i decydentów politycznych.

Ponadto można promować platformy wymiany wiedzy i współpracy, aby pogłębiać wśród decydentów politycznych i innych zaangażowanych podmiotów znajomość procesów OWPC i kwestii praw człowieka związanych z kryzysem.

Możliwe działania

- ▶ Przeprowadzanie oceny potrzeb w celu określenia charakteru i zakresu wymagań szkoleniowych dla osób zaangażowanych w proces OWPC.
- ▶ Organizowanie regularnych sesji szkoleniowych i warsztatów dla właściwych organów publicznych, dotyczących kwestii merytorycznych i proceduralnych związanych z OWPC.
- ▶ Opracowanie i udostępnienie zainteresowanym podmiotom materiałów szkoleniowych, takich jak podręczniki i przewodniki.
- ▶ Ustanowienie platformy angażującej wszystkie zainteresowane podmioty w celu dzielenia się wiedzą i najlepszymi praktykami w zakresie procesów OWPC i kwestii praw człowieka związanych z kryzysem.

Budowanie sieci kontaktów i kanałów komunikacji

Wskazanie najważniejszych osób i zainteresowanych podmiotów

Należy z wyprzedzeniem wskazać osoby odpowiedzialne za rozpoczęcie procesu OWPC, a następnie nadzorowanie go i koordynowanie pracy poszczególnych uczestników, a także jasno określić ich obowiązki. To samo dotyczy identyfikacji najważniejszych zainteresowanych podmiotów w różnych instytucjach i określenia ich ról. W tym kontekście należy się również upewnić, czy dostępne i aktualne są dane kontaktowe wszystkich wskazanych osób i zainteresowanych podmiotów.

Możliwe działania

- ▶ Przeprowadzenie wewnętrznych dyskusji i dotarcie do kluczowych osób i zainteresowanych podmiotów w celu ustalenia, kto powinien być zaangażowany w proces OWPC i na jakim etapie.
- ▶ Sporządzenie wykazu (w formie dokumentu, bazy danych lub w innym dostępnym formacie) wszystkich uczestników procesu OWPC i ich obowiązków, z uwzględnieniem zainteresowanych podmiotów, oraz zapewnienie ich danych kontaktowych.

Ustanowienie wewnętrznych mechanizmów koordynacji

Aby skutecznie przeprowadzać OWPC i dzielić się informacjami w czasie kryzysu, istotne może być wcześniejsze ustanowienie wewnętrznych mechanizmów. Takie mechanizmy pozwolą na lepszą koordynację i ułatwią obieg informacji oraz mobilizację organów publicznych uczestniczących w procesie OWPC. Takie mechanizmy mogłyby również opierać się na innych istniejących mechanizmach krajowych mających na celu zapewnienie zgodności z prawami człowieka lub być z nimi skoordynowane.

Możliwe działania

- ▶ Zapewnienie wyznaczenia osób kontaktowych w poszczególnych instytucjach zaangażowanych w OWPC, tak aby zapewniały pierwszy kontakt i przekierowywały wnioski, a także ustanowienie wewnętrznej sieci kontaktów, aby w razie potrzeby osoby te mogły szybko reagować.
- ▶ Rozważenie utworzenia specjalnie przewidzianych jednostek, komitetów międzyresortowych lub grup zadaniowych w celu koordynowania procesów OWPC. Mogłyby one podejmować działanie wyłącznie w odpowiedzi na zgłoszone zapotrzebowanie, nadzorować ustanawianie/rewizję procedur i narzędzi wspierających OWPC, koordynować działania szkoleniowe itp.

Umożliwienie szerszego uczestnictwa w procesie

Oparta na prawach człowieka reakcja na kryzys powinna mieć charakter inkluzywny, dlatego ważne jest zapewnienie, aby OWPC była jak najbardziej partycypacyjna. Niektóre grupy społeczeństwa mogą być bardziej narażone lub zmarginalizowane niż inne i z tego powodu mieć ograniczony dostęp do procesów decyzyjnych. Aby ułatwić ich udział w procesach OWPC, pomocne może być nawiązanie relacji jeszcze przed kryzysem, tak by można je było następnie skutecznie wykorzystać.

Możliwe działania

- ▶ Ustanowienie inkluzywnych mechanizmów konsultacji lub pozyskiwania informacji zwrotnej z udziałem różnych grup społeczeństwa, z uwzględnieniem grup szczególnie wrażliwych, aby ułatwić ich udział w przyszłych procesach OWPC.
- ▶ Opracowanie strategii skutecznej współpracy z właściwymi zainteresowanymi podmiotami, w tym podczas kryzysu.
- ▶ Zapewnienie odpowiednio wczesnych i skutecznych konsultacji z właściwymi zainteresowanymi podmiotami.
- ▶ Rozważenie ustanowienia specjalnie przewidzianych struktur do konsultacji z zainteresowanymi podmiotami.

PRZEPROWADZANIE OCEN WPŁYWU NA PRAWA CZŁOWIEKA W SYTUACJACH KRYZYSOWYCH: POSUWANIE SIĘ NAPRZÓD ETAPAMI I DOSTOSOWYWANIE SIĘ DO OKOLICZNOŚCI

Główne kwestie

- ▶ Jakie kluczowe zasady powinny kierować procesem OWPC?
- ▶ Jakie kroki można podjąć i jakie kluczowe kryteria ocenić podczas przeprowadzania OWPC dotyczącej środków podejmowanych w sytuacjach kryzysowych?
- ▶ W jaki sposób można sprostać głównym wyzwaniom, jakie mogą się pojawić podczas tego procesu?

O jakich kluczowych zasadach należy pamiętać i stosować je w trakcie całego procesu?**Równość
i niedyskryminacja****Ukierunkowanie
i skuteczność****Uczestnictwo****Uwzględnianie
aspektu płci****Przejrzystość
i rozliczalność****Koordynacja
i komunikacja**

● Równość i niedyskryminacja |||||

Dyskryminacja to odmienne traktowanie osób znajdujących się w analogicznych sytuacjach, w oparciu o zidentyfikowaną cechę lub status, lub identyczne traktowanie osób znajdujących się w odmiennych sytuacjach, bez obiektywnego i rozsądnego uzasadnienia. Nie każde odmienne traktowanie jest zatem dyskryminacją. Oceniając środki nadzwyczajne z perspektywy praw człowieka, kluczowe znaczenie ma rozważenie ich potencjalnego wpływu na mniejszości, grupy szczególnie wrażliwe lub grupy objęte szczególną ochroną (takie jak dzieci) itp. Niedyskryminacja, która jest jedną z podstawowych zasad praw człowieka, powinna być stosowana w całym procesie OWPC.

● Uczestnictwo |||||

Proces OWPC powinien zakładać znaczące uczestnictwo posiadaczy praw i innych zainteresowanych podmiotów oraz konsultacje z nimi – w zakresie, jaki jest możliwy do realizacji w warunkach ograniczeń czasowych. Udział grup szczególnie wrażliwych jest kluczowy dla zapewnienia, by zostały uwzględnione ich specyficzne potrzeby. Aby umożliwić im uczestnictwo w procesie, powinny one otrzymywać stosowne informacje w odpowiednim czasie i w przystępny sposób oraz, w miarę możliwości, mieć możliwość zgłaszania uwag i wnoszenia wkładu w ustalenia OWPC. Włączenie krajowych instytucji praw człowieka do procesu stanowi dodatkowy sposób na zwiększenie uczestnictwa.

● Przejrzystość i rozliczalność |||||

W odniesieniu do każdego środka należy zidentyfikować posiadaczy praw i podmioty obowiązane, aby można było pociągnąć te ostatnie do odpowiedzialności w przypadku naruszenia praw człowieka. Ponadto należy zapewnić, by wszystkie środki podjęte w odpowiedzi na kryzys zostały przyjęte w sposób przejrzysty i zgodny z krajowymi procedurami prawnymi oraz by były one podważalne. Należy także zapewnić mechanizmy ciągłego monitorowania i ewaluacji wpływu tych środków na prawa człowieka. Należy również wziąć pod uwagę rozliczalność osób zaangażowanych w proces OWPC: są one odpowiedzialne za jego jakość i jako takie powinny dopilnować, aby skutecznie zwiększał on poszanowanie praw człowieka pomimo wyzwań, jakie przed takim procesem stawia sytuacja kryzysowa.

||||| ● Uwzględnianie aspektu płci |||

Kwestie płci powinny być uwzględniane na każdym etapie procesu OWPC i podejmowania decyzji. Obejmuje to zadbanie, aby kwestie płci były brane pod uwagę zawsze, gdy są istotne.

● Koordynacja i komunikacja |||||

Koordynacja i komunikacja pomiędzy wieloma podmiotami zaangażowanymi w proces OWPC może stanowić wyzwanie, zwłaszcza w sytuacji kryzysowej. Niezbędne jest zatem ustanowienie wyraźnych kanałów komunikacji i zapewnienie skutecznej wymiany informacji między właściwymi podmiotami, a także wyraźne ustalenie i przestrzeganie terminów. Ponadto jasna i skuteczna komunikacja ze społeczeństwem jest niezbędna do zapewnienia dostępności i przewidywalności środków, a tym samym ich zrozumienia i wdrożenia.

● Ukierunkowanie i skuteczność

Środki nadzwyczajne podejmowane w odpowiedzi na sytuację kryzysową mają na celu ochronę praw człowieka, podstawowych wolności i ważnych względów interesu publicznego. Proces oceny wpływu tych środków na prawa człowieka nie powinien opóźniać ich wdrożenia, nawet jeśli służy on również ważnemu interesowi publicznemu, jakim jest ochrona praw i wolności jednostki. Ocena wpływu na prawa człowieka środków podjętych w sytuacji kryzysowej powinna być zatem zaprojektowana i przeprowadzona w sposób ukierunkowany i skuteczny.

Etap 1: określenie zakresu i skali OWPC

Przed rozpoczęciem procesu OWPC należy realistycznie zdefiniować jego parametry i cele. Dla wszystkich zaangażowanych osób powinno być jasne, jaki jest cel OWPC, na jakie środki jest ona ukierunkowana, jakie są obowiązujące ramy prawne i jakie zasoby są dostępne do jej przeprowadzenia.

1. Określenie środków, które podlegają ocenie

Jako punkt wyjścia należy zdefiniować środki, które należy ocenić, zrozumieć ich treść i cele oraz zidentyfikować populację (wraz z określonymi grupami w ramach tej populacji), na którą środki te będą miały wpływ.

Możliwe pytania

- ▶ Jakie środki mają być oceniane?
- ▶ Jakemu celowi służą te środki? W jakim kontekście będą stosowane?
- ▶ Jaki interes publiczny ma zostać osiągnięty?
- ▶ Na jakie grupy ludności środki mogą mieć wpływ i w jaki sposób?

2. Zidentyfikowanie mających zastosowanie standardów praw człowieka

Międzynarodowe standardy praw człowieka obowiązują w sposób ciągły, nawet w czasach kryzysu oraz nawet w przypadku wprowadzenia stanu nadzwyczajnego lub innego specjalnego reżimu prawnego. OWPC powinna opierać się na uznanych międzynarodowo standardach i zasadach dotyczących praw człowieka. Powinna być kompleksowa i obejmować prawa obywatelskie i polityczne, a także prawa gospodarcze, społeczne i kulturalne. Ramy prawne powinny uwzględniać wszelkie wyższe standardy ochrony praw człowieka, które mogą być gwarantowane na mocy przepisów krajowych.

Możliwe pytania

- ▶ Jakie krajowe (konstytucja, ustawy, rozporządzenia itp.) i międzynarodowe (wielostronne i dwustronne traktaty, konwencje itp.) instrumenty prawne są istotne?
- ▶ Czy uwzględniono wszystkie kategorie praw (obywatelskie, polityczne, gospodarcze, społeczne i kulturalne)?

3. Mapowanie zasobów ...

Ważne jest, aby mieć dokładny przegląd zasobów dostępnych do przeprowadzenia oceny. Może to obejmować zasoby ludzkie i finansowe, źródła informacji lub narzędzia (na przykład odpowiednie dokumenty praktyczne, takie jak standardowe procedury operacyjne) pozostające do dyspozycji osób przeprowadzających proces. W tym kontekście niezwykle ważne jest, aby osoby zaangażowane w OWPC posiadały odpowiednią wiedzę specjalistyczną i aby przydzielono im jasno określone obowiązki.

Możliwe pytania

- ▶ Kto powinien być zaangażowany w proces i jakie powinny być obowiązki takiej osoby?
- ▶ Jakie zasoby można wykorzystać do wsparcia procesu OWPC?

Rozwiązanie problemu braku wiedzy specjalistycznej i zasobów

Zapewnienie jasnej metodologii przeprowadzania OWPC ma kluczowe znaczenie dla jej skuteczności. Należy uwzględniać dostępne zasoby i wiedzę specjalistyczną oraz umożliwić, w razie potrzeby, dostosowanie procesu do dostępnych środków.

Zaangażować można właściwe zainteresowane podmioty, na przykład krajowe instytucje praw człowieka, organizacje pozarządowe lub niezależnych ekspertów: dysponują oni niezbędną wiedzą techniczną i znają kontekst oraz mają dostęp do wcześniej istniejących danych i informacji, które mogą być przydatne w procesie OWPC.

W każdym razie wyniki OWPC powinny uwzględniać wszelkie ograniczenia odnośnie do wiedzy specjalistycznej lub zasobów, ponieważ może to zwiększyć wiarygodność tego procesu i wskazać obszary, w których w przyszłości mogą być potrzebne dodatkowe zasoby lub wiedza specjalistyczna.

... i określenie harmonogramu wymaganego dla OWPC

Ponadto, szczególnie w kontekście sytuacji kryzysowej, ustalenie harmonogramu i ustanowienie jasnych i ścisłych terminów dla wszystkich zaangażowanych stron jest niezbędne do przeprowadzenia szybkiego i skutecznego procesu OWPC. Jeśli niektóre zainteresowane podmioty nie będą w stanie wnieść swojego wkładu w krótkim terminie, ich wkład może zostać uwzględniony w późniejszej ocenie lub w procesie monitorowania i ewaluacji.

Możliwe pytania

- ▶ Do kiedy muszą zostać zakończone poszczególne etapy procesu?
- ▶ Czy jasno zakomunikowano terminy wszystkim podmiotom zaangażowanym w proces?

Rozwiązanie problemu ograniczonego czasu

W sytuacji kryzysowej mogą istnieć ograniczenia czasowe, które utrudniają przeprowadzenie kompleksowej OWPC. Konieczne może być potraktowanie priorytetowo najpilniejszych kwestii prawnoczerwonych i skupienie się na nich w perspektywie krótkoterminowej, przy jednoczesnym planowaniu, w perspektywie średnioterminowej, kolejnej, bardziej kompleksowej oceny OWPC. Ta kolejna OWPC mogłaby uzupełniać pierwszą o bardziej szczegółową ocenę, w tym (szersze) konsultacje z właściwymi zainteresowanymi podmiotami. Po niej następowałoby zaś monitorowanie i ewaluacja wdrażania środków oraz, w stosownych przypadkach, ich przegląd (zob. Etap 5).

Jeśli chodzi o uczestnictwo w procesie OWPC, gdy czas na jej przeprowadzenie jest ograniczony, a także w celu zaoszczędzenia czasu i zwiększenia efektywności tego procesu po jego rozpoczęciu, jego cel i zakres powinny być jasno i zwięźle przekazane wszystkim uczestnikom. Może to wymagać dostarczenia im briefingów lub streszczeń, tak by byli oni świadomi celów i oczekiwanych wyników oceny, a także by mogli szybko wnieść swój wkład. Poleganie na istniejących sieciach kontaktów ma również kluczowe znaczenie dla efektywności w warunkach ograniczeń czasowych.

4. Wskazanie najważniejszych osób i zainteresowanych podmiotów

Zaangażowanie szerokiego grona zainteresowanych podmiotów, takich jak krajowe instytucje praw człowieka, może pomóc w zapewnieniu, by dokonana ocena była kompleksowa i uwzględniała różne perspektywy. Posiadanie wcześniejszego rozpoznania właściwych punktów kontaktowych i zainteresowanych podmiotów, takich jak organizacje pozarządowe, krajowe instytucje praw człowieka lub przedstawiciele posiadaczy praw, ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia ich skutecznego wkładu do procesu (zob. część III). Dotyczy to również punktów kontaktowych lub odpowiedników w ramach administracji państwowej, którzy powinni zostać zidentyfikowani i poinformowani możliwie szybko o oczekującym ich zadaniu. Należy wziąć pod uwagę podział kompetencji i różne poziomy zarządzania. Należy dołożyć starań, by zainteresowane podmioty mogły wnieść znaczący wkład do tego procesu.

Możliwe pytania

- ▶ Jakie kompetencje są niezbędne do przeprowadzenia skutecznie i wydajnie procesu OWPC?
- ▶ Które grupy ludności (mniejszości, grupy szczególnie wrażliwe lub narażone itp.) powinny zostać wysłuchane? Czy ich opinie zostały wzięte pod uwagę?
- ▶ Jakie metody można wykorzystać, aby dotrzeć do zainteresowanych podmiotów i zapewnić, by konsultacje z nimi zostały przeprowadzone w sposób terminowy i skuteczny? Czy potrzebują oni wsparcia, aby współpracować z osobami odpowiedzialnymi za OWPC? Co można zrobić, aby ich wesprzeć?

Rozwiązanie problemu braku dostępu do właściwych zainteresowanych podmiotów

Czy to z powodu braku czasu, czy z innych przyczyn uniemożliwiających włączenie do procesu niektórych zainteresowanych podmiotów, w tym potencjalnie dotkniętych grup ludności, zaangażowanie pełnomocników, na przykład przedstawicieli organizacji zawodowych, pozarządowych lub innych, może stanowić odpowiednią alternatywę zapewniającą wysłuchanie obaw grup ludności, które w przeciwnym razie by nie wybrzmiały. Ponadto brak czasu może ograniczać możliwość pełnego włączenia i uczestnictwa w procesie OWPC.

W takich sytuacjach odpowiednią strategią może być w pierwszej kolejności włączenie najbardziej kluczowych zainteresowanych podmiotów, tj. tych, którzy mają największą wiedzę specjalistyczną, lub tych, na których planowane środki mogą mieć największy wpływ.

Wykorzystanie technologii może być również kluczowe: wymiana poglądów i konsultacje drogą elektroniczną mogą zaoszczędzić czas, jednocześnie maksymalizując zaangażowanie. Wreszcie oparcie się na już istniejących strukturach i sieciach kontaktów pozwoli osobom odpowiedzialnym za proces OWPC na rozpoczęcie konsultacji bez zwłoki, szybko i skutecznie.

5. Opracowanie punktu odniesienia w celu wsparcia oceny

Opracowanie punktu odniesienia ma kluczowe znaczenie dla umożliwienia oceny wpływu, ponieważ umożliwia zmierzenie zakresu i skali konkretnych skutków, a także porównanie w czasie. Ma to kluczowe znaczenie dla monitorowania i podkreśla kontekst, w jakim środki mają być stosowane. Wszystkie OWPC powinny opierać się na wiarygodnych i istotnych danych i dowodach. Obejmuje to dane ilościowe i jakościowe, a także informacje dostarczane przez właściwe zainteresowane podmioty, takie jak raporty krajowych instytucji praw człowieka. Przykładowo, informacje można uzyskać w drodze przeglądu dokumentacji lub konsultacji z innymi zainteresowanymi podmiotami i potencjalnie dotkniętymi posiadaczami praw.

Możliwe pytania

- ▶ Jakie źródła można wykorzystać do określenia punktu odniesienia? Czy dostępne są oficjalne rejestry? Czy możliwe jest wykorzystanie/uzyskanie dostępu do źródeł zewnętrznych?
- ▶ Czy można skonsultować się z zainteresowanymi podmiotami? Jeśli tak, o jakie informacje należy poprosić?
- ▶ Czy informacje są wystarczająco kompleksowe i spójne, aby umożliwić porównanie w czasie? Jeśli nie, jakiego rodzaju informacji/danych brakuje i gdzie można je znaleźć? Jakie podmioty zewnętrzne mogłyby pomóc?

Etap 2: ocena środków w świetle praw człowieka

1. Analiza środków w świetle standardów praw człowieka

Analiza planowanych środków pod kątem standardów praw człowieka oznacza zapewnienie ich zgodności z odpowiednimi instrumentami prawnymi, takimi jak traktaty, konwencje, ustawy, dokumenty określające politykę i rozporządzenia, oraz określenie praw, w które środki te mogą ingerować. Biorąc pod uwagę zasady niepodzielności i współzależności praw człowieka, należy uwzględnić nie tylko prawa obywatelskie i polityczne, ale także prawa gospodarcze, społeczne i kulturalne.

Możliwe pytania

- ▶ Jakie kwestie związane z prawami człowieka wchodzą w grę?
- ▶ Które prawa mogą zostać dotknięte planowanymi środkami?
- ▶ Czy uwzględniono wszystkie prawa?
- ▶ Jakie będą skutki planowanych środków dla poszczególnych osób?

2. Ocena możliwości ingerencji w zidentyfikowane prawa człowieka

Prawa niedorogowalne/o charakterze bezwzględny

Prawa niedorogowalne / o charakterze bezwzględny to prawa, które nie mogą podlegać derogacjom, wyjątkom lub dopuszczalnej ingerencji, na przykład zakaz tortur (art. 3 Konwencji). Środki negatywnie wpływające na prawa niedorogowalne / o charakterze bezwzględny powinny być natychmiast zidentyfikowane, poddane przeglądowi i zmienione albo wycofane.

Możliwe pytania

- ▶ Czy środki mają wpływ na prawa niedorogowalne / o charakterze bezwzględny?
- ▶ Jeśli tak, czy istnieje sposób na rozwiązanie tej kwestii, tak aby nie zachodziło już ryzyko naruszenia danego prawa?

Prawa podlegające wyjątkom

Niektóre prawa mogą podlegać określonym wyjątkom przewidzianym w odpowiednim przepisie prawnym, na przykład prawo do niepodlegania arbitralnemu pozbawieniu wolności (art. 5 Konwencji). W takich przypadkach Europejski Trybunał Praw Człowieka wyraźnie stwierdzał, że lista wyjątków w danym przepisie jest wyczerpująca i że jedynie wąska interpretacja tych wyjątków jest zgodna z celem tego przepisu. Środki wpływające na takie prawa powinny respektować granice wyjątków określonych w odpowiednich przepisach.

Możliwe pytania

- ▶ Czy istnieją wyjątki od praw, których mogą dotknąć planowane środki?
- ▶ Jeśli tak, czy potencjalna ingerencja mieści się we właściwym zakresie tych wyjątków?

Prawa kwalifikowane

Prawa kwalifikowane to prawa, w które można ingerować w celu ochrony praw innych osób lub szerszego interesu publicznego, na przykład prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 8 Konwencji). Jeśli takie prawo wchodzi w grę, ocena powinna uwzględniać możliwość uprawnionej ingerencji w to prawo. Jak opisano w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, ingerencja powinna być zgodna z prawem, zmierzać do realizacji uprawnionego interesu, a także powinna być konieczna i niedyskryminująca.

Kryterium konieczności oznacza, że ingerencja jest proporcjonalna do sytuacji, której ma zaradzić. Środki powinny być jak najmniej restrykcyjne, tak by ograniczenia nałożone na prawa człowieka nie wykraczały poza to, co jest konieczne do osiągnięcia uprawnionego celu. Nie powinny one naruszać istoty praw, których dotyczą. Środki powinny być ograniczone w czasie i nie powinny mieć zastosowania po zakończeniu kryzysu, który doprowadził do ich przyjęcia – nie powinny mieć trwałego skutku. W stosownych przypadkach i w możliwym zakresie ich zasięg geograficzny powinien być również ograniczony, ponieważ środki nie powinny wykraczać poza realizowany cel także pod względem temporalnym i geograficznym.

Ponadto należy określić kryteria jak najszybszego zniesienia ograniczeń. Takie kryteria powinny być dostosowane do sytuacji i jasno określone, a także powinien zostać wskazany organ odpowiedzialny za ich ocenę.

Możliwe pytania

- ▶ Czy prawa, których dotyczą środki, dopuszczają ingerencję w celu ochrony praw innych osób lub szerszego interesu publicznego?
- ▶ Czy istnieje podstawa prawna dla środka ograniczającego?
- ▶ Czy istnieje uprawniony cel środka ograniczającego, tj. jakie jest uzasadnienie ograniczenia prawa?
- ▶ Czy środki doprowadzą do zmniejszenia problemu? Czy mniej restrykcyjne środki osiągnęłyby ten sam cel?

- ▶ Czy środki wykraczają poza to, co można uznać za uprawnioną ingerencję?
- ▶ Czy jest termin obowiązywania środków? Czy mają one wygasnąć, jeśli nie zostaną przedłużone?
- ▶ Czy zasięg geograficzny środków jest określony i, w stosownych przypadkach, ograniczony?
- ▶ W jaki sposób można znieść ograniczenia? Czy warunki są jasno określone? Kto jest odpowiedzialny za tę decyzję?

3. Zapewnienie, by środki nie były dyskryminujące

Kluczowe znaczenie ma również ocena środków pod kątem zasady niedyskryminacji, przy czym należy pamiętać, że dyskryminacja może być także pośrednia – gdy ogólnie obowiązujące prawo lub polityka ma nieproporcjonalnie niekorzystny wpływ na członków określonej grupy, nawet jeśli nie ma zamiaru dyskryminacji. Należy przyjmować wyłącznie środki, które są niedyskryminujące (zob. definicja powyżej).

Możliwe pytania

- ▶ Czy środki są wymierzone szczególnie w członków grup szczególnie wrażliwych lub zmarginalizowanych lub mają na nich niekorzystny wpływ (de iure lub de facto)?
- ▶ Czy środki wiążą się z jakimkolwiek zróżnicowanym traktowaniem? Jeśli tak, to czy różnice te są możliwe do uzasadnienia jako realizujące uprawniony cel i proporcjonalne do tego celu?
- ▶ Czy środki będą stosowane w ten sam sposób wobec wszystkich? Czy pozwalają na odmiennie/zindywidualizowane traktowanie?
- ▶ Czy potrzeby grup szczególnie wrażliwych zostały zidentyfikowane i uwzględnione w całym procesie? Czy proces OWPC jest wystarczająco inkluzywny, aby umożliwić uwzględnienie opinii grup szczególnie wrażliwych?

4. Ocena zgodności środków z prawem

Każdy środek, który stanowi ingerencję w prawa chronione lub wyjątek od nich, musi mieć wyraźną podstawę prawną. Oznacza to, że dla potencjalnie dotkniętych nimi osób środki muszą być wystarczająco przewidywalne, tak aby umożliwić tym osobom zrozumienie, kiedy zostaną one zastosowane przez władze. Przewidywalność nie oznacza pewności – osoby powinny być w stanie przewidzieć w rozsądnym stopniu, a przynajmniej korzystając z porady prawnej, że zostaną uznane za objęte danymi przepisami. Środki powinny być również dostępne. Powinny one wyraźnie określać zakres swobody decyzyjnej władz publicznych oraz sposób korzystania z przyznanej swobody.

Możliwe pytania

- ▶ Czy środki mają być podane do wiadomości publicznej? W jaki sposób?
- ▶ W jaki sposób opinia publiczna może uzyskać dostęp do tekstu określającego środki?
- ▶ Czy środki są określone wystarczająco jasno, tak aby były zrozumiałe dla społeczeństwa i pozostawał niewielki margines dla ich zróżnicowanego lub nieprzewidywalnego stosowania?

Etap 3: badanie dostępności środków odwoławczych

Zobowiązanie prawne państwa do zapewnienia skutecznych środków odwoławczych pozostaje w mocy w czasach kryzysu. Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, że niezgodne z zasadą praworządności w społeczeństwie demokratycznym byłoby niepoddanie stosowania środków nadzwyczajnych skutecznej kontroli sądowej, jeżeli ich podstawa prawna nie zawiera jasnych lub wyraźnych sformułowań wykluczających możliwość nadzoru sądowego. Istotne jest, aby sądy sprawowały kontrolę nad ograniczeniami praw człowieka wprowadzonymi przez podjęte środki oraz nad legalnością i proporcjonalnością samych środków. W tym względzie państwo powinno zapewnić osobom nimi dotkniętym dostęp do skutecznych środków odwoławczych w przypadku naruszenia ich praw człowieka w wyniku zastosowania środków reagowania kryzysowego.

Możliwe pytania

- ▶ Jakie środki odwoławcze są dostępne, aby zaradzić wszelkim naruszeniom praw człowieka lub szkodom, jakie mogą wynikać z podjętych środków? Jaka jest ich skuteczność? Czy są one dostępne dla wszystkich?
- ▶ Czy środki te mogą zostać zakwestionowane przed sądami krajowymi lub innymi organami, które mogą je zweryfikować i, w stosownych przypadkach, uchylić?

Etap 4: analizowanie i łagodzenie wpływu środków

Oprócz zbadania potencjalnego wpływu na konkretne prawa, OWPC powinna uwzględniać ogólny wpływ środków na prawa człowieka. Analiza ta powinna uwzględniać charakter i zakres poszczególnych skutków, ich przyczyny i konsekwencje, ich dotkliwość oraz możliwy skumulowany wpływ na poszczególne grupy. Opierając się na tej analizie, ocena powinna zawierać propozycje środków łagodzących i zalecenia mające na celu zwiększenie poszanowania praw człowieka.

1. Ocena, na ile dotkliwy jest ogólny wpływ środków na prawa człowieka

Gdy środki zostaną ocenione pod kątem praw człowieka, należy przeanalizować ich ogólny wpływ na prawa człowieka.

W tym kontekście kluczowe jest rozważenie zakresu wpływu, w tym liczby potencjalnie dotkniętych osób, oraz rozważenie zarówno bezpośrednich, jak i pośrednich skutków podjętych środków. Skutki bezpośrednie to te, które wynikają bezpośrednio z podjętych środków, podczas gdy skutki pośrednie mogą wynikać z innych czynników związanych z podjętymi środkami, takich jak zmiany warunków ekonomicznych lub dostępu do opieki zdrowotnej.

Ocena dotkliwości wpływu wymaga zrozumienia praktycznych konsekwencji wdrożenia środków dla praw człowieka. Powinna ona uwzględniać zakres i skalę wpływu, ale także czas jego trwania i to, czy dostępny jest środek odwoławczy. Prawdopodobieństwo lub natychmiastowość wpływu niekoniecznie muszą być czynnikami decydującymi. W zależności od kontekstu, wpływ, który jest najbardziej natychmiastowy lub prawdopodobny, który objawia się szybko lub dotyka największej liczby osób, nie musi być automatycznie najbardziej dotkliwy. Ponadto ocena powinna uwzględniać możliwy zróżnicowany wpływ środków, zarówno indywidualnie, jak i łącznie, a tym samym powinna zwracać szczególną uwagę na ich skutki dla praw człowieka grup lub populacji, które wymagają szczególnej uwagi, takich jak kobiety, osoby starsze lub osoby z niepełnosprawnościami.

Jest to moment, w którym ocenia się wpływ środka jako całości, na podstawie wyników badania jego różnych aspektów przeprowadzonego na etapach 2 i 3 oraz z uwzględnieniem czynników wspomnianych powyżej.

W tym sensie ocena wykracza poza ścisłą ocenę legalności. Ogólna ocena wpływu pokaże zakres negatywnych konsekwencji danego środka dla praw człowieka i chociaż ocena może wykazać brak nieuprawnionej ingerencji (tj., że nie ma naruszenia), mimo to może się okazać, że takie szkodliwe konsekwencje powinny zostać wzięte pod uwagę i złagodzone w możliwym zakresie w celu zminimalizowania negatywnych skutków (zob. punkt 2 poniżej).

Możliwe pytania

- ▶ Jak poważny jest wpływ i ile osób może być dotkniętych?
- ▶ Czy środki mogą spowodować, bezpośrednio lub pośrednio, szkody lub naruszenia praw człowieka?
- ▶ Czy środki mogą przyczynić się do istniejących problemów związanych z prawami człowieka lub nierówności?
- ▶ Czy środki mogą narazić określone grupy społeczne na większe ryzyko ingerencji w ich prawa człowieka niż w przypadku innych grup?
- ▶ Jakie są możliwe krótko-, średnio- i długoterminowe skutki podjętych środków?
- ▶ Czy można złagodzić konsekwencje tych skutków?

2. Łagodzenie negatywnych skutków dla praw człowieka

OWPC powinna określać nowe lub dodatkowe opcje łagodzenia wszelkich negatywnych skutków zidentyfikowanych w ocenie, w szczególności zapobiegające lub minimalizujące szkody, takie jak wyłączenia. OWPC powinna mieć na celu uwzględnienie wszystkich negatywnych skutków, ale jeśli nie będzie możliwe uwzględnienie ich wszystkich jednocześnie, działania łagodzące mogą zostać uszeregowane pod względem ważności, a ich wdrożenie może być zaplanowane w zależności od dotkliwości konsekwencji, jakie zidentyfikowane skutki będą miały dla praw człowieka.

Możliwe pytania

- ▶ Czy działania łagodzące skutecznie ograniczą negatywny wpływ na korzystanie z praw człowieka? Jeśli nie, co jeszcze można zrobić w tym celu?
- ▶ Czy zapewnione zostanie dodatkowe wsparcie dla osób lub grup, które mogą doświadczyć szczególnego negatywnego wpływu na ich prawa w związku z podjętymi środkami?
- ▶ Czy istnieją alternatywne środki, które mogłyby złagodzić negatywny wpływ na prawa człowieka, jednocześnie osiągając zamierzone cele proponowanego środka?

3. Opracowanie zaleceń mających na celu zwiększenie ochrony praw człowieka

Należy opracować zalecenia mające zaradzić wszelkim zidentyfikowanym negatywnym skutkom dla praw człowieka. Zalecenia te powinny być praktyczne, wykonalne i dostosowane do sytuacji, a osoby odpowiedzialne za ich wdrożenie powinny być jasno określone.

Możliwe pytania

- ▶ Co należy zmienić, aby środki były bardziej zgodne z prawami człowieka?
- ▶ Czy OWPC zawiera zalecenia dotyczące przeciwdziałania negatywnym skutkom?
- ▶ Czy zalecenia te są jasne i realistyczne – tj. czy można je wdrożyć w praktyczny i skuteczny sposób?
- ▶ Czy osoby odpowiedzialne za wdrożenie każdego z zaleceń zostały jasno określone?

Etap 5 – dostosowanie środków w świetle doświadczeń i w odpowiedzi na zmieniający się kontekst

Wdrażanie zaleceń OWPC powinno obejmować również regularne monitorowanie i ewaluację do czasu zakończenia kryzysu, tak by środki podlegały przeglądowi w odpowiednim czasie i były dostosowywane do zmieniającego się kontekstu.

1. Monitorowanie i ewaluacja środków

Stale i ściśle monitorowanie wdrażania środków pozwoli na szybką identyfikację zagrożeń dla praw człowieka. Monitorowanie wdrażania zaleceń OWPC umożliwia ocenę skuteczności tych zaleceń w odniesieniu do przewidywanego wpływu na prawa człowieka. Może się przyczynić do poprawy procesu OWPC w czasie. Wiąże się to również z badaniem zarzutów naruszenia praw człowieka, które zostały zgłoszone państwu. W stosownych przypadkach na tym etapie procesu należy się również skonsultować z właściwymi zainteresowanymi podmiotami.

Możliwe pytania

- ▶ Czy istnieją mechanizmy monitorowania?
- ▶ Czy obowiązki w zakresie monitorowania i ewaluacji zostały jasno określone i przypisane?
- ▶ Czy ustalono terminy regularnej ewaluacji? Jak często będzie się ona odbywać i kto będzie za nią odpowiedzialny?
- ▶ Czy wyniki cykli monitorowania i ewaluacji są wykorzystywane do poprawy OWPC lub środków?
- ▶ Czy kontekst ewoluował do tego stopnia, że środki powinny zostać poddane przeglądowi i zmodyfikowane? Czy środki są skuteczne w osiągnięciu swoich celów?

2. Przegląd i dostosowanie środków

W następstwie monitorowania konieczne może być dostosowanie środków do zmieniających się uwarunkowań i skorygowanie ewentualnych błędów. Jest to również sposób na zapewnienie, by jedynie środki, które są nadal konieczne i proporcjonalne, pozostawały w mocy. Dostosowanie środków powinno odnosić się do ustaleń wstępnie przeprowadzonej OWPC i może, do pewnego stopnia, pociągać za sobą potrzebę kolejnej oceny wpływu na prawa człowieka – jeśli zmiany w środkach będą znaczące i mogą ingerować w inne prawa człowieka lub w te same prawa, ale w inny sposób. Proces ten powinien również obejmować terminowe i skuteczne konsultacje z właściwymi zainteresowanymi podmiotami.

Możliwe pytania

- ▶ Czy środki wywarły wpływ, który nie został przewidziany w OWPC? Jak można sobie z tym poradzić?
- ▶ Jeśli kontekst znacznie się zmienił, czy środki są nadal skuteczne w dążeniu do osiągnięcia uprawnionego celu: czy nadal są konieczne i proporcjonalne, czy też należy je zmodyfikować?

Etap 6: identyfikacja i podsumowanie zdobytych doświadczeń

1. Ewaluacja OWPC ex post

Po zakończeniu kryzysu i wycofaniu środków należy przeprowadzić ewaluację ex post, aby ocenić, co można było zrobić inaczej lub lepiej w procesie OWPC i jak proces ten ulepszyć w przyszłości. Wyciągnięte wnioski powinny stanowić źródło informacji i wzmocnić proces gotowości.

2. Przeprowadzenie niezależnego przeglądu reakcji na kryzys

Niezależny przegląd środków, w tym ich skuteczności i wpływu na prawa człowieka na przestrzeni czasu, powinien zostać przeprowadzony po zakończeniu kryzysu. Ewaluacje te mają kluczowe znaczenie dla wyciągnięcia wniosków z reakcji na kryzys, ponieważ umożliwiają państwu dostosowanie zarówno ogólnego podejścia do kryzysu, jak i sposobu wykorzystania OWPC – w celu wzmocnienia poszanowania praw człowieka w zarządzaniu przyszłymi kryzysami.

OPIERANIE PROCESU DECYZYJNEGO NA OCENACH WPŁYWU NA PRAWA CZŁOWIEKA

Główne kwestie

- ▶ W jaki sposób można wykorzystać OWPC w procesie decyzyjnym dotyczącym derogacji?
- ▶ W jaki sposób OWPC może pomóc wzmocnić ramy prawne związane z przyjęciem środków w odniesieniu do ogłoszonego stanu nadzwyczajnego lub innych sytuacji kryzysowych i zapewnić, by ich treść była zgodna z prawami człowieka?

W jaki sposób OWPC może wpływać na podejmowanie decyzji dotyczących derogacji w sytuacjach nadzwyczajnych?

OWPC może wykazać, że pomimo wysiłków zmierzających do ograniczenia zakresu i wpływu proponowanych restrykcji oraz pomimo wprowadzenia środków łagodzących, ich wpływ może wykraczać poza to, co jest zwykle dozwolone na mocy odpowiedniego instrumentu ochrony praw człowieka. Może się zdarzyć, że powaga kryzysu jest na tyle duża, że ograniczenia mimo wszystko uznaje się za niezbędną część reakcji na kryzys. W takim przypadku państwo może rozważyć derogację zobowiązań wynikających z niektórych instrumentów ochrony praw człowieka, aby umożliwić wprowadzenie ograniczeń bez naruszania swoich zobowiązań.

Derogacja stanowi procedurę o charakterze wyjątkowym, która jest dopuszczalna i uzasadniona jedynie w sytuacji poważnego kryzysu. Nie oznacza to jednak, że środki podjęte w odpowiedzi na sytuację poważnego kryzysu będą konieczne i wymagały derogacji. Potrzeba derogacji nie zależy od charakteru kryzysu, ale od charakteru środków i zakresu ich wpływu na prawa człowieka. Właśnie dlatego OWPC może mieć kluczowe znaczenie dla decyzji o derogacji: dostarcza informacji o tym, czy proponowane środki wykraczają poza to, co jest normalnie dozwolone.

Jednocześnie derogacja nie powinna wykraczać poza „zakres ściśle odpowiadający wymogom sytuacji”. OWPC dostarcza informacji niezbędnych do oceny, czy wpływ środków wykracza poza to, co jest ściśle wymagane w sytuacji poważnego kryzysu i co jest dopuszczalne nawet w ramach derogacji.

Główne wymogi dla derogacji na podstawie art. 15 Konwencji

Art. 15 ust. 1 i 2 przewiduje, że:

- derogacja jest dozwolona w dwóch okolicznościach: w czasie wojny lub innego niebezpieczeństwa publicznego zagrażającego życiu narodu;
- nie jest dozwolona derogacja zobowiązań wynikających z niektórych postanowień Konwencji i Protokołów dodatkowych do niej;
- środki podjęte w odpowiedzi na sytuację nadzwyczajną nie mogą wykroczyć poza zakres ściśle odpowiadający wymogom sytuacji;
- środki nie mogą być niezgodne z innymi zobowiązaniami państwa wynikającymi z prawa międzynarodowego, w tym z Międzynarodowym paktem praw obywatelskich i politycznych, bezwzględnie obowiązującymi normami prawa międzynarodowego, przepisami międzynarodowego prawa humanitarnego i gwarancjami proceduralnymi niezbędnymi do ochrony praw niederogowalnych.

Więcej informacji na temat praktyki państw w zakresie derogacji i właściwego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka – zob. raport Komitetu Zarządzającego Praw Człowieka (CDDH) w sprawie praktyki państw członkowskich w odniesieniu do derogacji zobowiązań wynikających z Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w sytuacjach kryzysowych (dokument [CDDH\(2022\) R97 Addendum 4](#)) a także [Przewodnik dotyczący art. 15 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka](#) – Derogacja w sytuacjach nadzwyczajnych, przygotowany przez Kancelarię Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Należy w szczególności zauważyć, że postanowienia odpowiedniego art. 4 Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych (MPPOiP) nie są identyczne z postanowieniami art. 15 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Prawa niederogowalne (art. 15 ust. 2)

- prawo do życia na mocy art. 2 (z wyjątkiem przypadków śmierci będących wynikiem zgodnych z prawem działań wojennych);
- zakaz tortur oraz niehumanitarnego i poniżającego traktowania i karania na mocy art. 3;
- zakaz niewolnictwa i poddaństwa na mocy art. 4 (ale nie zakaz pracy przymusowej lub obowiązkowej na mocy art. 4 ust. 2);
- zakaz karania bez podstawy prawnej na mocy art. 7;
- zniesienie kary śmierci w czasie pokoju (art. 1 Protokołu nr 6; zob. art. 3);
- zakaz ponownego sądenia lub karania (ne bis in idem) (art. 4 Protokołu nr 7);
- zniesienie kary śmierci we wszystkich okolicznościach (art. 1 Protokołu nr 13; zob. art. 2)

Notyfikacja derogacji

Na podstawie art. 15 ust. 3, zgodnie z wykładnią Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, państwo:

- musi na bieżąco i wyczerpująco informować Sekretarza Generalnego Rady Europy o podjętych przez siebie środkach oraz powodach ich zastosowania. Oznacza to, że wymagane jest oficjalne i publiczne powiadomienie o derogacji, co z kolei oznacza wymóg dostarczenia przez państwa kopii wszystkich środków i wyjaśnienia ich celu, wraz z wystarczającymi informacjami umożliwiającymi innym Wysokim Układającym się Stronom zrozumienie charakteru i zakresu zastosowanych derogacji;
- musi poinformować Sekretarza Generalnego, kiedy podjęte środki przestaną działać, a przepisy Konwencji będą ponownie w pełni stosowane;
- musi powiadomić o środkach bez niemożliwej do uniknięcia zwłoki.

W jaki sposób OWPC może przyczynić się do oceny zapotrzebowania na ramy prawne w sytuacjach kryzysowych?

OWPC obejmuje badanie zgodności środków z prawem. W ramach tego procesu osoby przeprowadzające ocenę będą musiały rozważyć, czy środki zostały przyjęte na podstawie jasnych i wystarczających ram prawnych. W kontekście kryzysu do przyjęcia środków można wykorzystać zwykłe ramy prawne lub nadzwyczajne ramy prawne, takie jak stan nadzwyczajny. W przypadku braku nadzwyczajnych ram prawnych, OWPC może pomóc w ocenie potrzeby takich ram prawnych, potwierdzając albo podważając adekwatność zwykłych ram prawnych do przyjęcia środków nadzwyczajnych, w zależności od tego, czy OWPC stwierdzi, że ramy te są jasne i wystarczające, czy nie.

Ponadto OWPC może stanowić okazję do zweryfikowania, czy istniejące ramy prawne dotyczące sytuacji nadzwyczajnych spełniają wymogi jasności i wystarczalności, umożliwiając przyjęcie zgodnych z prawem środków. OWPC daje również możliwość ich ponownej oceny i przyjęcia nowych środków, które będą stosowane w przyszłych sytuacjach kryzysowych, w przypadku gdy analiza przeprowadzona w ramach OWPC prowadzi do wniosku, że istniejące ramy są niezadowalające.

Lista kontrolna procesu oceny wpływu na prawa człowieka

Etap 1: określenie zakresu i skali OWPC

- ✓ **Określ środki, które mają zostać poddane ocenie**, cel, jakiemu służą, i co się z nimi wiąże, w tym jaka populacja może zostać nimi dotknięta.
- ✓ **Określ ramy prawne** OWPC, tj. standardy i teksty prawne, które należy wziąć pod uwagę przy ocenie wpływu środków na prawa człowieka.
- ✓ **Wskaż wszystkie dostępne zasoby** do przeprowadzenia OWPC (zasoby ludzkie, źródła informacji, narzędzia itp.), przydziel obowiązki i ustal jasne terminy w celu zapewnienia przestrzegania ogólnego harmonogramu.
- ✓ **Zidentyfikuj wszystkie właściwe zainteresowane podmioty**, takie jak podmioty zobowiązane, posiadacze praw lub grupy szczególnie wrażliwe, które mogą być dotknięte w niewspółmiernie dużym stopniu, krajowe instytucje praw człowieka, organizacje społeczeństwa obywatelskiego itp.
- ✓ W celu wsparcia oceny i analizy **opracuj punkt odniesienia** w postaci obecnego stanu korzystania z praw człowieka poprzez zebranie wszystkich istotnych danych (ilościowych i jakościowych) z dostępnych źródeł wewnętrznych i zewnętrznych

Etap 2: ocena środków w świetle praw człowieka

- ✓ **Określ, jakie prawa** mogą zostać dotknięte przez środki, i zapewnij, by środki te były zgodne z ramami prawnymi określonymi na Etapie 1.
- ✓ **Zidentyfikuj rodzaje naruszonych praw**, tj. czy są one niederogowalne, czy podlegają wyjątkom lub czy można w nie ingerować w uprawniony sposób, biorąc pod uwagę ustalone międzynarodowe standardy praw człowieka i odpowiednie orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.
- ✓ W przypadku ingerencji w prawa kwalifikowane **ocen proporcjonalność środków**, tj. czy zakres ingerencji jest proporcjonalny do uprawnionego celu, w tym czy środki są ograniczone w czasie i (w stosownych przypadkach) pod względem zasięgu geograficznego.
- ✓ **Upewnij się, że środki są niedyskryminujące**, w szczególności sprawdzając, czy nie mają one nieproporcjonalnie dużego niekorzystnego wpływu na członków określonej grupy i czy ich wdrożenie nie doprowadzi do jakiegokolwiek formy nieuzasadnionego różnicowania traktowania.
- ✓ **Oceń, czy środki są dostępne** (tj. dotknięte grupy i osoby mogą uzyskać dostęp do tekstu i zrozumieć jego treść) i przewidywalne (tj. tekst jest na tyle jasny, że jego wdrożenie powinno być spójne).

Etap 3: ocena dostępności środków odwoławczych

- ✓ **Zbadaj**, czy istnieją skuteczne i dostępne środki odwoławcze od podjętych środków.

Etap 4: analiza i łagodzenie wpływu środków

- ✓ **Przeanalizuj ogólną dotkliwość** zidentyfikowanych skutków dla praw człowieka, w szczególności w świetle ich zakresu i skali, czasu trwania, skumulowanego efektu oraz ich prawdopodobieństwa lub natychmiastowości.
- ✓ **Zidentyfikuj i zaplanuj nowe lub dodatkowe działania łagodzące** zidentyfikowane negatywne skutki dla praw człowieka, zaczynając od tych najpoważniejszych.
- ✓ **Opracuj zalecenia** mające na celu zwiększenie poszanowania i ochrony praw człowieka przez środki, w tym poprzez ustanowienie wyłączeń, derogacji i środków odwoławczych, jeśli ich brakuje.

Etap 5: dostosowanie środków w świetle doświadczeń i w odpowiedzi na zmieniający się kontekst

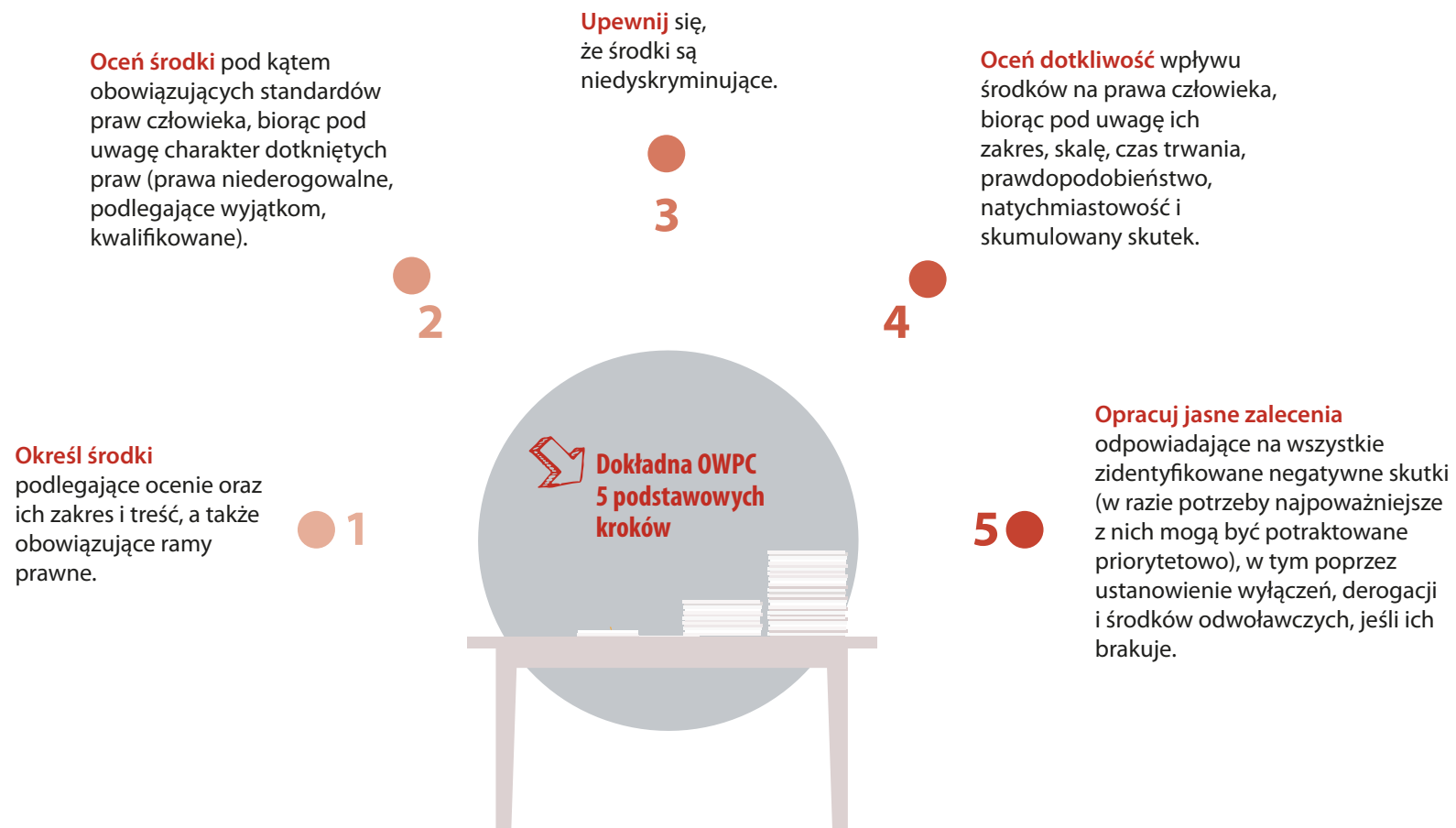
- ✓ **Monitoruj i oceniaj sytuację** oraz wdrażanie środków, aby szybko identyfikować pojawiające się obawy dotyczące praw człowieka.
- ✓ **Dokonuj przeglądu środków** zgodnie z wynikami procesu monitorowania i ewaluacji oraz dostosowuj je w razie potrzeby, co może pociągać za sobą ich odwołanie lub modyfikację.

Etap 6: identyfikacja i podsumowanie zdobytych doświadczeń

- ✓ **Przeprowadź ewaluację OWPC ex post** w celu zapewnienia, by wnioski zostały uwzględnione w przyszłych OWPC.
- ✓ **Przeprowadź niezależny przegląd** reakcji na kryzys, w szczególności podjętych środków, w tym ich skuteczności oraz poszanowania praw człowieka i praworządności.

Lista kontrolna pięciu podstawowych etapów oceny wpływu na prawa człowieka

Pod presją czasu, przeprowadzenie szczegółowej oceny wpływu na prawa człowieka może okazać się niewykonalne. Poniższa lista kontrolna ma na celu wskazanie władzom publicznym **pięciu podstawowych kroków**, które bezwzględnie powinny być częścią „przyspieszonej ścieżki” OWPC, pamiętając, że taka sytuacja powinna prowadzić do przeprowadzenia drugiej, bardziej kompleksowej OWPC w celu uzupełnienia pierwszej oceny.

www.coe.int

W sytuacjach kryzysowych prawa człowieka nadal w pełni obowiązują. Narzędziownik do oceny wpływu na prawa człowieka środków podejmowanych przez państwo w sytuacji kryzysowej został opracowany przede wszystkim jako praktyczne narzędzie dla urzędników państwowych. Ma on pomóc im w procesie reagowania na sytuacje kryzysowe, aby zapewnić zgodność z prawami człowieka podejmowanych środków. Zawiera on wskazówki dotyczące przeprowadzania oceny wpływu na prawa człowieka w sytuacjach, gdy konieczna jest niezwykle szybka reakcja, a także wskazówki dotyczące ustanowienia odpowiednich procesów w przewidywaniu przyszłych kryzysów.

Narzędziownik jest pierwszym instrumentem przyjętym na szczeblu międzyrządowym, który ma pomóc organom krajowym w tym procesie. Dokument przygotowany przez Komitet Zarządzający Praw Człowieka został przyjęty przez Komitet Ministrów Rady Europy na 1491. posiedzeniu Delegatów Ministrów, które odbyło się w dniu 6 marca 2024 r.

Rada Europy jest wiodącą organizacją zajmującą się prawami człowieka na kontynencie. Składa się z 46 państw członkowskich, w tym wszystkich członków Unii Europejskiej. Wszystkie państwa członkowskie Rady Europy podpisały Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności – traktat mający na celu ochronę praw człowieka, demokracji i praworządności. Europejski Trybunał Praw Człowieka nadzoruje wdrażanie Konwencji w państwach członkowskich.